

LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO
CENTRAL UNION FOR CHILD WELFARE

Sivistysvaliokunta 19.2.2025

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta HE/212/2024 vp

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi ja antaa kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta HE/212/2024 vp.

Esityksen keskeiset ehdotukset

Perusopetuslakia esitetään muutettavaksi siten, että puhelimen ja muiden mobiililaitteiden käyttö oppitunnin aikana sallittaisiin vain tiettyihin laissa säädettyihin tarkoituksiin. Lisäksi koulujen olisi annettava tarpeelliset järjestyssäännöt puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä koulupäivän aikana.

Esityksessä ehdotetaan perusopetuslakia muutettavaksi siten, että aluehallintovirastot voisivat ottaa myös oma-aloitteisesti tutkittavaksi, onko perusopetuslaissa tarkoitettu opetus järjestetty lain mukaisesti. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset aluehallintovirastojen käytettävissä olevista sanktioista.

Lisäksi esitetään liikunnallisen elämäntavan lisäämistä osaksi esi- ja perusopetuksen tavoitteita.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) tarkastelee esitystä erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa määriteltyjen lapsen oikeuksien ja niiden toteutumisen näkökulmasta.

LSKL pitää esitystä perusopetuslain muuttamisesta kannatettavana. Mobiililaitteiden käytön rajoittaminen oppituntien aikana sekä niiden opetusta tai oppimista häiritsevään käyttöön puuttuminen vahvistavat oppilaiden keskittymistä opetukseen ja sitä kautta turvaavat lapsen oikeutta oppimiseen sekä turvalliseen oppimisympäristöön.

Esitys vahvistaa oppilaiden yhdenvertaista kohtelua. Jo tällä hetkellä osassa Suomen kunnista koulut määrittelevät järjestyssäännöissään oppilaiden puhelinten ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä koulupäivän aikana, mutta tämä ei ole ollut kouluille pakollista. Näin ollen kunnissa ja kouluissa on hyvin erilaisia käytäntöjä mobiililaitteiden käytön suhteen. Tätä esitys osaltaan selkeyttää. LSKL nostaa kuitenkin esille kysymyksen siitä, missä määrin esitys todellisuudessa muuttaa nykytilaa oppituntien ulkopuolelle jäävän koulupäivän osalta. Esityksessä todetaan, että edellytyksiä mobiililaitteiden käytön kieltämiselle kokonaan välitunneilla ei perusoikeuksien näkökulmasta ole, mutta koulu voi ohjata sitä järjestyssäännöin. Hyvää tässä on se, että sääntöjä laadittaessa voidaan huomioida niin paikalliset tarpeet kuin henkilöstön, oppilaiden ja vanhempienkin näkemykset, mutta samalla se voi tarkoittaa sitä, että kunnissa ja kouluissa on todennäköisesti jatkossakin hyvin erilaisia kirjauksia ja toimintatapoja. LSKL pitääkin tärkeänä, että lain toimeenpanoon varataan riittävät resurssit sekä ohjeistetaan ja tuetaan kuntia sekä kouluja niin järjestyssääntöjen laatimisessa kuin niitä tukevan toimintakulttuurin sekä yhtenäisten käytäntöjen luomisessa.

LSKL kiittää, että esitystä varten on kuultu lapsia ja nuoria. Tosin kuulemisen olisi voinut toteuttaa jo aikaisemmassa vaiheessa.¹ Esityksessä on kuultu lähes 900 eri-ikäistä lasta noin 20 eri alueelta. Lapsilta ja nuorilta on saatu arvokasta tietoa mobiililaitteiden käytöstä koulupäivän aikana. Lapset ja nuoret ovat esimerkiksi todenneet, että on hyvä asia kieltää mobiililaitteet/puhelimet oppituntien aikana, mutta välitunneille rajoitusta ei toivota. Lapset ja nuoret perustelevat tätä esimerkiksi sillä, että tarkistavat päivän kulkua ja seuraavan oppitunnin tietoja puhelimesta tai ovat yhteydessä huoltajiin päivän aikatauluun liittyen. Osa lapsista ja nuorista myös hyödyntää välitunneilla puhelinta yhteydenpitoon ja vuorovaikutukseen tilanteissa, joissa kokevat yksinäisyyttä välitunneilla. Lasten ja nuorten mielipiteitä ei ole hyödynnetty myöhemmin esitystekstissä ja tätä voidaan pitää puutteena.

LSKL kannattaa aluehallintoviraston toimivallan muuttamista niin, että aluehallintovirastot voivat toteuttaa valvontaa säädöksen toimeenpanoon liittyen.

Mobiililaitteiden käyttö koulupäivän aikana

LSKL pitää hyvänä sitä, että säännösmuutoksilla parannetaan opetuksen järjestäjän toimivaltuutta mobiililaitteen käyttöön oppitunnilla. Esitys pyrkii turvaamaan lasten ja nuorten häiriöttömän oppitunnin ja

¹ YK:n lapsen oikeuksien komitea on Suomelle kesäkuussa 2023 antamissaan päätelmissä suositellut, että lapset osallistetaan päätöksentekoon kaikissa lapsiin liittyvissä asioissa myös valtakunnallisessa politiikanteossa.

turvallisen oppimisympäristön ja tätä tavoitetta voidaan pitää kannatettavana. Mobiililaitteen liiallisen käytön rajaaminen on tärkeää, sillä kuten myös esityksessä esille nostetuissa tutkimuksissa (mm. Martikainen ja Saarikivi 2024) on todettu, liiallinen laitteiden käyttö muuhun kuin oppimiseen tai opiskeluun voi estää muun muassa lasten ja nuorten keskinäistä sosiaalista vuorovaikutusta, lisätä liikkumattomuutta ja vaikuttaa heikentävästi keskittymiskykyyn ja sitä kautta oppimiseen.

Lakiesitys antaa kuitenkin opettajalle ja/tai rehtorille toimivaltuudet myöntää tietyissä tilanteissa oppilaalle oikeuden pitää puhelinta oppitunnilla esimerkiksi terveydenhoidosta johtuvista syistä. LSKL näkemyksen mukaan on myös muita tilanteita, jotka oikeuttavat mobiililaitteen pitämiseen oppitunnilla kuten lapsen tai nuoren vammaisuus, jos on tarve apuvälineelle. On myös syytä pohtia, voiko lapsen tai nuoren sosiaalihuollon asiakkuus esimerkiksi lastensuojelun asiakkuus luoda tilanteen, jolloin mobiililaitteen pitäminen oppitunnilla olisi sallittua.

Esityksen mukaan opettaja ja/tai rehtori antavat esimerkiksi terveydenhoidon perusteella oppilaalle suullisen tai kirjallisen luvan pitää oppitunnilla mobiililaitetta. Tällöin tulee kiinnittää huomiota lapsen tai nuoren terveystietojen tietosuojaan. Miten terveystietoja siirretään? Minne niistä kirjataan? Miten ne säilytetään? Tuleeko terveydenhuollon ammattihenkilön ottaa kantaa asiaan? On myös hyvä pohtia lapsen ja nuoren näkökulmasta, miten hänen yksityisyydensuojastaan pidetään kiinni, jos muut oppilaat kiinnittävät luokassa huomiota mobiililaitteen käyttöön.

Kunnille ja kouluille tulee taata riittävä ohjeistus ja tuki lain toimeenpanossa ja järjestyssääntöjen laatisemissa sekä järjestyssääntöjä tukevan toimintakulttuurin luomisessa ja ylläpitämisessä. LSKL pitää tärkeänä, että valtakunnallisesti selvitetään ja seurataan järjestyssääntöjen toteuttamisen käytäntöjä ja jaetaan niistä hyviä kokemuksia ja mahdollistetaan vertaisoppiminen. Tällä voidaan myös tukea sitä, että eri kuntien ja koulujen käytännöt yhdenmukaistuvat ja oppilaat ovat yhdenvertaisessa asemassa riippumatta koulusta tai asuinkunnasta.

Huomiota tulee kiinnittää myös opettajankoulutukseen ja täydennyskoulutukseen, sillä monet opettajat ovat toivoneet lisäkoulutusta työrauhan ylläpitämisen tueksi. Esityksen mukaan koulun virkahenkilöstöllä on jatkossa mahdollisuus kurinpitokeinoihin ja mobiililaitteiden haltuunottoon tilanteessa, jossa oppilas ei noudata lakia, joten näemme tästä järjestettävän koulutuksen erityisen tärkeänä. Samalla on hyvä muistaa, että koulujen työrauhaan vaikuttavat monet asiat, ja mobiililaitteiden käytön pohtiminen ja rajaaminen koulupäivän aikana on vain yksi osa oppimista tukevan ja turvallisen toimintakulttuurin luomista. Esimerkiksi Kouluterveyskyselyn tulosten pohjalta tiedetään, että lasten ja nuorten hyvinvointia kouluissa haastavat edelleen mm. kiusaaminen, häirintä ja väkivalta, joita tapahtuu niin verkossa kuin kasvotusten. Myös mobiililaitteiden käyttäjinä lapset ja nuoret ovat keskenään erilaisia, eikä kaikilla niiden liiallinen käyttö ole suuri ongelma.

Opetuksesta vastaavan tahon tulee järjestää tarvittavat oppimisvälineet

LSKL pitää hyvänä, että esityksessä on eroteltu toisistaan osana opetusta tapahtuva laitteiden käyttö sekä oppimiseen liittymätön käyttö. Digitaalisten taitojen harjoittelu on tärkeä taito, joiden opettamisessa kouluilla on tärkeä rooli. Samalla LSKL korostaa, että nykyistä enemmän tulisi käydä keskustelua siitä, mikä on digitaalisten laitteiden rooli osana opetusta ja mihin päätös niiden käytöstä perustuu. On tärkeä korostaa, että digitaalisten laitteiden käytön tulee aina perustua pedagogiseen harkintaan huomioiden myös muun muassa oppilaiden iän.

LSKL pitää tärkeänä, että opetuksesta vastaavat tahot järjestävät jokaiselle lapselle ja nuorelle tarvittavat ja tarkoituksenmukaiset oppimisvälineet, mukaan lukien digitaaliset laitteet. Tämä osaltaan vähentäisi lasten omien mobiililaitteiden käyttöä ja tarvetta kouluissa. Tämä myös mahdollistaa tasa-arvoisen digitaalisen osaamisen kehittämisen koska oppilaiden laitteissa ja niiden ominaisuuksissa voi olla huomattavia eroja. Huomioiden kuitenkin YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti 25 (digitaaliseen ympäristöön liittyvät lapsen oikeudet) kohta 56: "Sisällönhallintaa, koulujen käyttämiä suodatusjärjestelmiä ja muita turvallisuuteen liittyviä tekniikoita ei saa käyttää rajoittamaan lasten pääsyä tietoihin digitaalisessa ympäristössä. Niitä tulisi käyttää vain estämään haitallisen materiaalin kulkeutumista lasten ulottuville. Sisällön valvonnan ja hallinnan tulisi olla tasapainossa suhteessa lapsen oikeuteen tulla suojelluksi muiden oikeuksiensa loukkauksilta, erityisesti ilmaisunvapauden ja yksityisyyden loukkauksilta".

Aluehallintoviraston toimivallan muuttaminen

Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa esitystä aluehallintovirastojen toimivallan muuttamisesta siten, että voivat oma-aloitteisesti ottaa tutkittavaksi, onko perusopetuslaissa tarkoitettu opetus järjestetty lain mukaisesti. LSKL kuitenkin toteaa, että samalla kun aluehallintoviraston tehtäviä lisätään, tulee viraston resurssoinnista huolehtia siten, että tehtävää pystytään tosiasiallisesti hoitamaan niin, että se ei ole muusta laillisuusvalvontatyöstä pois.

Koska lakiesitykseen liittyy koulun henkilökunnan valtuuksia puuttua mobiililaitteen häiritsevään käyttöön käyttämällä laissa säädettyjä kurinpitokeinoja, tulee lapsille ja nuorille tarjota tietoa heidän omista oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoista ymmärrettävästi ja saavutettavasti. Myös lapsen vanhempien tai muiden huoltajien tulee olla tietoisia oikeusturvakeinoista. Tällä hetkellä koulujen ja oppilaitosten valvonta perustuu pitkälti omavalvontaan ja vaikka jatkossa myös aluehallintoviraston toimivaltuuden laajenevat, tulee koulujen ja oppilaitosten huolehtia osana järjestyssääntöjen laatimista ymmärrettävät ohjeet oikeusturvakeinoista.

Ohjaus ja tuki kohti liikunnallista elämäntapaa

LSKL kiittää huomion kiinnittämisestä lasten ja nuorten liikunnallisen elämäntavan tukemiseen ja edistämiseen. Liikunnallista elämäntapaa tukee siihen kannustava ympäristö, jolloin puistojen ja esimerkiksi koulujen piha-alueiden ja muiden lähivirkistysalueiden suunnitteluun ja liikuntavälineisiin tulee kiinnittää huomiota. LSKL pitää tärkeänä, että myös lapset ja nuoret otetaan mukaan ympäristön suunnitteluun. Tämän merkitys on korostunut, kun olemme eri yhteyksissä keskustelleet lasten ja nuorten kanssa mobiililaitteiden käytöstä välitunneilla ja pohtineet yhdessä, mitä muuta he voisivat tehdä laitteilla olon sijaan. Mieluisina välituntitekemisinä lapset ja nuoret ovat nostaneet esille mm. erilaiset yhteiset leikit ja pallopelit kuten jalkapallon tai koripallon. Samalla he tuovat esille, että koulun pihalla ei välttämättä ole pallokenttiä tai niiden käyttö on hyvin rajattua.

Liikunnallisen elämäntavan luomisessa ja liikkumiseen kannustamisessa aikuisten rooli ja merkitys on tärkeä. Koulujen arjessa toimivat aikuiset voivat tukea lapsia ja nuoria liikkumaan mm. ohjaamalla välituntitoimintaa. Monilla kouluilla on hyviä kokemuksia esimerkiksi erilaisista ulkoliikuntavälitunneista. Pidämme tärkeänä, että liikkumisen ohella pohditaan myös muuta välitunneille sopivaa vaihtoehtoista tekemistä, johon lapset ja nuoret saadaan innostettua mukaan.

Edellä mainitut asiat on syytä huomioida, jos lasten ja nuorten mobiililaitteiden käyttöä rajataan jatkossa oppituntien ulkopuolisessa toiminnassa kirjallisin järjestyssäännöin. On myös hyvä huomioida esitykseen kirjatut lasten ja nuorten näkemykset, esimerkiksi miten lapsi ja nuori saa tietoa seuraavasta oppitunnista tai pidettyä huoltajiin yhteyttä päivän aikataulusta. Yhteiskunnassa tulee yhä edelleen tehdä paljon työtä kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisemiseksi niin verkossa kuin koulussa.

Muut huomiot

LSKL tunnistaa, että puhelimiin ja muihin mobiililaitteisiin liittyvä keskustelu kattaa lasten ja nuorten elämän kokonaisvaltaisesti, jolloin on hyvä huomioida myös lasten ja nuorten vapaa-aika sekä kodin ja vanhempien merkitys digikasvatuksessa. Samalla on tärkeä muistaa, että koulu toimii suunnannäyttäjänä yhteiskunnassa ja voi esimerkiksi vaikuttaa myös lasten, nuorten ja perheiden vapaa-ajan toimintaan. Koulun aikuisten rooli korostuu erityisesti tilanteissa, joissa lapsen tai nuoren vanhemmat eivät välttämättä pysty tukemaan lapsia ja nuoria digitaalisten laitteiden turvallisessa käytössä.

Kaiken kaikkiaan LSKL pitää keskustelua siitä, miten kouluissa voidaan tukea lasten ja nuorten hyvinvointia sekä heidän aivoterveystään, tervetulleena. Koska lasten ja nuorten itsesäätelytaidot ovat vasta kehittymässä, ei vastuuta siitä missä määrin he esimerkiksi viettävät aikaa erilaisilla laitteilla voi jättää yksin heille. Lasten ja nuorten aivot tarvitsevat erityistä suojelua. Tässä he tarvitsevat niin koulun kuin myös kaikkien muiden heidän ympärillään olevien aikuisen tukea, ohjaamista ja rajaamista. Se edellyttää myös ymmärrystä siitä, miten lapset ja nuoret laitteita käyttävät ja mitä merkityksiä heillä niille on.